

Смирнов І. М., здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії 1 року навчання
Науковий керівник – **Киселиця С. В.**, к. філос. н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ФІЛОСОФСЬКА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

Сімейне середовище у будь-якому суспільстві є своєрідним віддзеркаленням економічних і політичних процесів, які відбуваються в державі, а також її духовного та культурного рівня. Будь-які соціальні потрясіння – війни, революції, голод, катаклізми – неминуче тягнуть за собою дитяче сирітство та бездоглядність, що в усі часи спонукає суспільство до активного пошуку шляхів захисту, виховання та облаштування життя знедолених дітей.

Історія свідчить про те, що механізми реалізації цих завдань безпосередньо залежать від загальноцивілізаційного розвитку суспільства та визначаються сукупністю правових норм та світоглядних ідей певної доби, що в кожному конкретному соціумі вимірюються поняттям «права дитини». Саме в цій галузі історія найчастіше демонструє своє немилосердя: у стародавніх суспільствах тих, хто був «баластом», нездатним прогодувати себе, просто знищували. В античному світі, де людину проголошували виключним створінням, Аристотель все ж досить серйозно з філософсько-теоретичної точки зору вважав справедливим і розумним закон, який забороняв годувати дитину-каліку, а Сенека – правильним і необхідним топити слабких дітей та калік [1, с. 105]. Традиційно збов'язання турбуватись про дітей, що залишались без батьківської опіки, брала на себе громада, тобто проблеми осиротілих дітей вирішувались у тій місцевості, де вона народилась.

У вітчизняному культурно-антропологічному просторі перші форми запобігання дитячій безпритульності та бездоглядності спостерігаються ще до утворення Київської Русі. Серед основних джерел формування бездоглядності дітей було сирітство, викликане низькою тривалістю життя населення, пов'язаною з війнами та епідеміями; також неабияк сприяв сирітству дітей звичай вбивати жінок і ховати їх разом з померлим чоловіком.

Практика надання захисту та соціальних послуг в патріархально-родовій та суспільно-громадській системах знайшла своє відображення у конкретних формах підтримки та взаємодопомоги: дітей-сиріт всиновлювали члени родини або про них піклувалися усією общиною. Ще однією формою підтримки сиріт була громадська допомога, коли дитина у певному поселенні переходила з хати до хати на годування, їй, також, могли призначити «громадських» батьків, які брали її на утримання власним коштом [2].

Про важливість питань соціального захисту дітей у часи князювання Ярослава Мудрого свідчить те, що із 37 статей «Руської правди» 8 цілковито присвячені проблемам захисту дітей. Деякі статті закону спрямовані на захист дітей-сиріт: поділ спадщини, регулювання стосунків дитини з вітчимою, визначення умови призначення опікунів тощо [3].

Англійський мислитель XVII ст. Томас Гоббс, послідовний поціновувач концепції суспільного договору, головним предметом філософії називав людину, яка на його думку є жителем двох світів – природного і соціального. Але на відміну від інших філософів, він звертає увагу переважно на соціально-політичний і моральний аспекти людського буття. Якщо світогляд середньовічної людини спирався на принцип теоцентризму, то в наступні історичні періоди – Відродження (XV-XVI ст.) і пізніше Просвітництво (XVIII ст.) – на передній план виходить принцип антропоцентризму. Щоправда, Томас Гоббс, будучи

дійством, визнає існування Бога-творця, але, як зауважував матеріаліст Карл Маркс, деїзм – зручний і легкий спосіб позбутися релігії.

Сутність людської природи історично констатує той факт, що люди в суспільстві приблизно рівні за своїми фізичними і розумовими здібностями: якщо одна людина в чомусь перевершує іншу, то в іншому аспекті, вочевидь, поступається. Через рівність здібностей і надій на досягнення мети, вони намагаються підпорядкувати чи підкорити одне одного і вступають у стосунки, які називаються загальною війною або «війною всіх проти всіх», що, за переконанням Т. Гоббса, і є «природним станом людей». Як же інакше пояснити такі прояви людської природи: збираючись в дорогу, кожний озброюється і намагається йти великою компанією; відправляючись спати, запирає двері; навіть наодинці у своєму домі замикає ящики і таке інше. Висновок один: людина від природи – зла істота, але її порятунок – у розумі. Саме він підказує вихід: необхідно шукати миру і дотримуватися його.

Тогочасні спроби розглядати суспільство як систему, особливості його еволюції базувалися на недостатньому рівні знань щодо специфіки соціальної форми руху матерії. Розкриття складної діалектики суспільного життя стало можливим на основі матеріалістичного розуміння історії, сформульованого німецькими філософами XIX сторіччя Карлом Марксом і Фрідріхом Енгельсом, які розглядали суспільство як складну систему стосунків між людьми, пов'язаних спільною діяльністю для життєзабезпечення людської популяції. Тож, відповідно, людина виступає носієм усіх мислимих і реальних соціальних відносин.

К. Маркс за допомогою потужного емпіричного матеріалу та логічного аналізу довів, що життя суспільства, за своїм сутнісним призначенням, витікає із суто практичних людських потреб. Але саме визнання дійсності, практики основною формою життєдіяльності, це ще не є послідовним матеріалізмом. Воно лише відмовляється від ідеалістичного тлумачення історії. Тому потрібно зрозуміти її сутність новими теоретичними засобами, яку непересічний представник Новітньої філософії афористично виразив в основоположному для тогочасної соціально-філософської парадигми постулаті безпосередньої залежності свідомості від буття. «Свідомість ніколи не може бути чимось іншим, як усвідомленим буттям, а буття людей є реальний процес їх життя» [4, с. 25].

На сучасному етапі суспільного розвитку людство вже не може діяти, не враховуючи необхідності узгодження виробничих процесів, що виходять на новий рівень складності та масштабності, з вимогами цілісної соціальної системи, процесами регулювання природокористування тощо. Це вимагає, в свою чергу, здійснення переходу до нового історичного механізму реалізації об'єктивних, необхідних, закономірних зв'язків у суспільному житті.

З позиції сучасної соціальної філософії суспільство водночас виступає і об'єктом, і суб'єктом. Як об'єкт, воно є частиною універсуму і набуває вигляду природничо-історичного процесу життєдіяльності людства, якій відбиває єдність суспільства з природою. Проте як суб'єкт суспільство є результатом діяльності людей, їхньої матеріальної та духовної матерії і тому його можна зрозуміти як процес становлення людської сутності, який виражає відмінність суспільства від природи. Вважаємо за необхідне попередню соціоцентричну модель доповнити наступним твердженням, яке сприймаємо як реальний спосіб вирішення проблеми дитячої бездоленості у сучасному світі через чітко визначений гуманістичний підхід: «може втілюватись в історію людства гуманізм з його пріоритетністю глобальних інтересів над локальними, усвідомленням необхідності законодавчої підтримки ідеї домінування загальнолюдських цінностей над будь-якими іншими, що є умовою стабільності та гармонізації суспільних стосунків» [5, с. 50]. Адже об'єктивне і суб'єктивне

в людській діяльності нерозривно пов'язані і дуже часто, останнє у вигляді справедливих соціальних законів перемагає перше у вигляді болючої реальності.

Досліджуючи суспільство як специфічний устрій спільного людського життя, що докорінно відрізняється від природно-тваринного світу, соціальна філософія доводить, що за своєю сутністю суспільство є системою політико-правових і соціально-психологічних відносин, які породжені необхідністю практичного співіснування людей. Тож, світоглядно-теоретичні явлення про соціум, де гармонійна взаємодія відповідальних суб'єктів веде до цілісності суспільства, а дисгармонія – до чергових конфліктів змушує нас активніше втручатися у суспільне життя, зокрема в соціально-політичну, духовну, культурно-побутову царини, які тісно пов'язані між собою і в центрі кожної із них має стояти людина.

Список використаних джерел

1. Бондаренко В. В. Соціальне виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, у період розвитку князівської та церковно-монастирської підтримки (з X до XIII ст.). *Соціальна педагогіка: теорія і практика*. 2011. № 3. С. 103-106.
2. Горілий А. Г. Історія соціальної роботи в Україні : консп. лек. Тернопіль : Логос, 2011. 68 с.
3. Губерський Л. Культура. Ідеологія. Особистість. Методолого-світоглядний аналіз. Київ : Знання України, 2009. 578 с.
4. Маркс К., Энгельс Ф. *Немецкая идеология // Собрание сочинений*. 2-е изд. Москва : Политиздат, 1955. Т. 3. 689 с.
5. Киселиця С. В. Громадська думка як морально-політичний регулятив людського буття. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. 2019. № 2 (14). С. 42-51. URL: <https://psw.stu.cn.ua/uk/component/k2/item/564> (дата звернення 15.03.2021).

Солодчук М. О., здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії 1 року навчання
Науковий керівник – **Киселиця С. В.**, к. філос. н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ «МИСТЕЦТВА ВІЙНИ» СУНЬ-ЦЗИ

Перевірка правильності будь якої системи знань полягає в оцінці успішності (спроможності) її функціонування в реальних умовах з врахуванням тенденцій, методів, способів реалізації завдань при швидкоплинній зміні умов ареалу застосування.

Система давньокитайського мислителя Сунь-Цзи включає в себе тактику військових дій та, найголовніше, стратегічні принципи ведення війни і залишається однією із класичних систем знань у військовій галузі, до цитування положень якої вдаються теоретики бою різних епох і не тільки Китаю. Зазначені постулати також широко використовуються і в сучасній військовій науці.

Підхід даосів до політики та війни, заснований на принципах співвідношення «хаосу-порядку», «наповненості порожнечі», розглядається як універсальний і застосовується не тільки до різного виду духовних практик, але й до побутових речей. Ієрогліф «війна» являє собою співвідношення таких слів як «спис» і «зупинити». За твердим переконанням Сунь-Цзи, важливо бачити порожнечу у військах супротивника, щоб її наповнити, зробити порожніми свої війська, а при необхідності наповнити їх, тобто вчасно нападати і